

ROEL EN ANDRÉ CREËREN NIEUWE EILANDEN VAN ZAND, SLIB EN KLEI

Een winderige dijk, een houten keet, het Markermeer in nevelen gehuld. Ideale omstandigheden voor een indringend gesprek met de twee belangrijke drijvende krachten achter Marker Wadden. Het is het meest tot de verbeelding sprekende Nederlandse landmaakproject van dit moment en omvat de aanleg van een serie eilanden in het Markermeer. Met de aanleg ontstaat nieuwe natuur en wordt door het invangen van de slibdeken op de bodem van het Markermeer ook de waterkwaliteit hersteld. We onderzoeken de drijfveren en geheimen van projectdirecteur Roel Posthoorn en zijn plaatsvervanger André Rijsdorp. Hoe kan het dat de natuureilanden in het Markermeer daadwerkelijk worden aangelegd? Er zijn immers zoveel redenen te bedenken waarom dit project nooit verder zou zijn gekomen dan de tekentafel.

Gevraagd naar hun persoonlijke betrokkenheid blijkt al snel dat ze al hun hele werkzame leven zeer gedreven zijn om Nederland mooier en de natuur beter beleefbaar te maken voor mensen. Niet alleen als abstract gegeven, maar heel concreet. Alles willen ze weten van de techniek van natuurbouw, de ecosystemen, de samenstelling en ontstaansgeschiedenis van de grond. "Met Marker Wadden vertellen we veel verhalen die kenmerkend zijn voor Nederland. Het verhaal van het maken van land uit water, maar bijvoorbeeld ook het verhaal van onze grutto als nationale vogel. De vogel moet na zijn reis vanuit Afrika altijd eerst een paar dagen foerageren en omschakelen van vegetariër naar vleeseter. Dit doet de grutto altijd in een moeras. Pas daarna volgt het broeden in de weilanden. Dit cruciale moeras hopen wij voor hem te maken op Marker Wadden!"

Ze durfden de klus aan omdat ze samen konden werken. Roel werkt voor Natuurmonumenten en André is zelfstandige. Vroeger waren ze jarenlang collega's bij Rijkswaterstaat. Sinds die tijd delen ze een zelfde manier van doen. Wat maakt dat dit project na een lange aanloopfase ook echt van de grond is gekomen? Ze hebben veel geleerd van de werkwijze bij de transformatie van de Noordwaard in de Biesbosch en van het eiland Tiengemeten. Daar werd de opgave veel breder aangevlogen dan alleen waterbeheer of natuurbehoud en er werd actief gezocht naar nieuwe mogelijke betekenissen van het gebied voor mensen. Eigenlijk kun je het succes van Marker Wadden terugvoeren op drie belangrijke innovatieve succesfactoren. Het innovatieve proces, de

innovatieve techniek en de innovatie in regelgeving. Voor elk van deze aspecten geldt dat grenzen zijn verlegd en nog verder verlegd gaan worden.

Iedereen vindt het leuk om aan Marker Wadden te werken

De procesaanpak is wellicht wel het meest cruciaal. Een project als de Marker Wadden lukt niet alleen met een gezonde dosis kennis en ambitie. Gevraagd naar hun grootste frustratie van de afgelopen jaren is het antwoord eenduidig. "Er zijn zoveel mensen en instanties die precies kunnen uitleggen waarom het niet kan en nooit zal lukken. Er is namelijk de afgelopen decennia al 40 miljoen euro gespendeerd aan onderzoek en het maken van niet uitgevoerde plannen. Het was om moedeloos van te worden." Een cruciale basis is volgens hen een positieve instelling. "Belangrijk is om er steeds vanuit te gaan dat het lukt. Ondanks dat mensen het een belachelijk idee vinden en dat het al jaren niet lukt om van planvorming naar uitvoering te komen in het IJsselmeer. Wees blijmoedig gedurende het hele proces. Slechts een opgewekte en positieve grondhouding maakt dat je zelf en je partners in het project blijven geloven. Iedereen vindt het nu leuk om aan de Marker Wadden te werken."

"Neem hun belangen zeer serieus en eigen ze je toe. Bouw vanaf het begin aan een stevige basis van onderling vertrouwen."

Daarnaast moet iedereen die meedoet beseffen dat het verbinden van verschillende belangen de enige manier is om verder te komen. Daarmee worden andere krachten in het proces losgemaakt. Door een bredere doelstelling dan natuurherstel lukt samenwerking met andere partners, zoals Rijkswaterstaat. "Neem hun belangen zeer serieus en eigen ze je toe. Bouw vanaf het begin aan een stevige basis van onderling vertrouwen." Roel vertelt hoe hij tijdens bijeenkomsten met belanghebbenden steeds dieper doorvroeg naar de onderliggende drijfveren van tegenstanders. "Op een gegeven moment bleek dat aanwezigen gewoon dachten dat Natuurmonumenten niet te vertrouwen was. Dit hebben we heel serieus genomen. Uiteindelijk wisten we precies wat er voor deze mensen nodig was om Natuurmonumenten wel te kunnen vertrouwen." Een bekrachtiging van het feit dat dit gelukt is, kun je herkennen aan de taakverdeling. Roel Posthoorn is vanuit Natuurmonumenten aangesteld als projectdirecteur en leidt het consortium waar Rijkswaterstaat onderdeel van is. Dat is opvallend omdat Rijkswaterstaat gewend is in dit soort projecten altijd zelf de regie te voeren.

Daarnaast hielp het erg dat Natuurmonumenten via het Droomfonds van de Nationale Postcode Loterij in 2012 voor één jaar 15 miljoen euro toegewezen kreeg voor realisatie. Ze gebruikten dit geld als vliegwieltje om toezeggingen te krijgen van overheden voor minstens een verdrievoudiging. Als dat niet zou lukken, zouden ze het geld moeten teruggeven. Hoewel het kabinet Rutte 1 net gevallen was en de provincies bang waren dat rijksbijdragen ten koste van hun begrotingen zou gaan, is het op de valreep toch gelukt de financiële toezeggingen te krijgen. Niet vaak heeft een private partij op zo'n wijze het verschil gemaakt.

Innovatie mag nooit een luxe zijn, maar moet slimmer en goedkoper blijken!

Een tweede basis voor succes zijn de technologische innovaties die zijn uitgevoerd. André is er duidelijk over. "De enige manier om van de Marker Wadden een succes te maken was om alle bestaande technische conventies omver te werpen. We moesten 10 keer meer hectares kunnen maken voor hetzelfde geld, anders wilde ik er niet eens aan beginnen!" Dit bleek, tegen alle heersende opvattingen in, mogelijk door de klei uit de te graven slibgeul en zandwinput hydraulisch in plaats van mechanisch te verplaatsen. Een 'cutter' hakt de klei en mengt deze met water, waarna het mengsel vervoerd kan worden door pijpleidingen naar de plek waar de eilanden gemaakt worden. Dit is veel goedkoper dan de traditionele, mechanische manier waarbij de klei hap voor hap moet worden opgescheept met een hijskraan.

André legt uit: "Ik wist dat we het nooit mechanisch konden gaan doen als we Marker Wadden echt wilden gaan maken. De methode met grijpers blijft onbetaalbaar bij opschaling. Cruciaal was om de kostprijs per hectare dramatisch omlaag brengen. Kostenreductie gaat om het minimaliseren van de handelingen waar mensen en diesel voor nodig zijn. De angst was dat bij hydraulische verplaatsing het hele dunne slib niet zou neerslaan. Dit bleek gelukkig toch te lukken." Wanneer de gegraven geul er eenmaal ligt kan de tweede technologische innovatie beginnen: 'building with nature'. Wind en golven leiden het bodemslib van het Markermeer via de geul met afschot

tot vlakbij het eiland. "De mens hoeft het alleen nog maar over de dijk te pompen. Laat de natuur het zware werk doen!" Zo kan het proces van landmaken op termijn wellicht eenvoudig worden voortgezet.

Het wenkend perspectief voor beide heren is dat door deze innovaties de waterbeheerders uiteindelijk financieel bij willen dragen om nieuwe natuureilanden aan te laten leggen. Waar je het eerste eiland legt is cruciaal. Bewust is gekozen om te beginnen met het verste en diepste eiland. Het moeilijkste was daarmee achter de rug. De komende jaren wordt het alleen maar makkelijker. De werkzaamheden zijn dan dicht bij de Houtribdijk en in de luwte van het eerste eiland. Ook voor de economie zijn de Marker Wadden zo een belangrijke impuls. 'Bouwen met slib' is een innovatieve techniek die over de hele wereld toepasbaar is. Daarnaast spelen er innovaties rond het zandig versterken van de Houtribdijk en het samen met een netbeheerder op de eilanden creëren van het eerste publieke elektriciteitsnet 'off the grid'. "Innovatie mag nooit een luxe zijn maar moet slimmer en goedkoper blijken!"

Biedt experimenteerruimte binnen heldere hoofdkeuzes voor het IJsselmeergebied

Een derde succesfactor is het zoeken van passende en tegelijk creatieve manieren om met beleidsvisies en regelgeving om te gaan. Het realiseren van zowel natuur als recreatiemogelijkheden en het verbeteren van de waterkwaliteit door land te maken stuit op spanning in regelgeving. Zowel voor provincies als voor Brussel bleek cofinanciering lastig. Hoe is het daarnaast bijvoorbeeld juridisch mogelijk om een kleine nederzetting op de Marker Wadden te maken? Denk vooral niet dat zij op de Marker Wadden alleen vogels en insecten de ruimte willen geven. "Juist het multifunctionele gebruik van de eilanden is cruciaal voor het draagvlak en daarmee voor de kansrijkheid van de eilanden", zegt Roel. Het gaat er om de opgave te verbreden en de diverse belangen te verbinden. "We hebben planologische experimenteerruimte nodig voor het realiseren van functies zoals een onderzoekslab, een passantenhaven met een gebouwtje voor de havenmeester, een plek voor de vogelwachter, een atelier voor een artist in residence en wellicht zelfs kleinschalige verblijfsrecreatie met eco-lodges. De verblijfsrecreatie is planologisch gezien het meest spannend, want het Barro staat in de weg!" Roel dringt er bij Rijk en provincies op aan om heldere keuzes te maken voor het IJsselmeergebied, waar deze overheden ook op aanspreekbaar zijn. "Den Haag moet samen met de provincies het profiel van de regio helder neerzetten! Ten oosten van de denkbeeldige as Enkhuizen-Almere moet het beleid ontwikkelingsgericht zijn. Ten westen van deze as juist terughoudend. Niet overal zou je een archipel moeten willen hebben. Maak duidelijk dat de aandacht de komende decennia gefocust wordt op Marker Wadden en laat dit neerslaan in de Nationale Omgevingsvisie en de regionale gebiedsagenda's".

Gevraagd naar onverwachte inzichten vertellen Roel en André verrast te zijn dat het project zoveel energie geeft aan deelnemende partijen en dat zoveel mensen positief gereageerd hebben. Het nieuwe en opbouwende karakter zorgt er voor dat partners bereid zijn om mee te denken. Ook hadden ze zich niet voldoende gerealiseerd hoe oer-Hollands nieuw land maken eigenlijk is. Het raakt kennelijk de culturele ziel van Nederland. Ook het beeld van een eiland is extreem sterk. Een eiland is letterlijk los van de bestaande wereld. Het blijkt een ijzersterke metafoor die het schijnbaar onmogelijke mogelijk maakt. En daar zijn ze best trots op: dat het gekozen proces werkt, dat de innovatieve technieken werken en dat ze door het te doen overtuigend bewijs kunnen leveren.

Tekst: David van Zelm van Eldik (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties)

Peter Heerema (LOCUS)

Philine Krosse (Dutchess Design)

